

Minna Rintala

Uusperheneuvojakoulutus 2014

Lopputyö

Äitipuolen

ABC

SISÄLLYS

1. Johdanto	3
2. Uusperhe	3
2.1 Mikä uusperhe?	3–4
2.2 Uusperheen kehitysvaiheet	4–6
3. Äitipuolet	6
3.1 Äitipuolimyytit	6–7
3.2 Äitipuolten käsitykset itsestään	7–8
4. Vanhemmuus ja roolit uusperheessä	8
4.1 Vanhemmuus	8–9
4.2 Roolit uusperheessä	9–10
4.3 Uusperheen voimavarat ja haasteet	10–11
5. Lopuksi	12–13
6. Liitteet	14–15
7. Lähteet	16–17

1. Johdanto

Kädessäsi on Äitipuolen ABC, käsikirja, joka on tarkoitettu tietopakettiksi äitipuolille, viranomaisille ja muille aiheesta kiinnostuneille. Tietopaketti sisältää tutkimuskirjallisuuteen perustuvaa tietoa uusperheestä ja äitipuolista uusperheessä. Perheiden monimuotoisuuden lisääntyessä on hyvä perehtyä tarkemmin erilaisiin perhemuotoihin sekä vanhemmuuden kysymyksiin. Käsikirja syntyi halusta vastata uusperheen äitipuolien yleisimpiin kysymyksiin ja pohdintoihin uusperheestä ja sen eri vaiheista.

2. Uusperhe

2.1 Mikä uusperhe?

Perheitä ja tapoja määritellä perhe on monenlaisia. Lapsi voi määritellä oman perheensä eri tavoin kuin aikuinen. Yksiselitteisen määritelmän puutteessa uusperhe määrittelee itse itsensä (Raittila & Sutinen 2008, 12). Perhe voidaan määritellä yhdessä asumisen ja biologisten siteiden lisäksi myös muin perustein. Raittilan ja Sutisen (2008, 12–13) mukaan suomalaisessa tutkimuksessa haastateltujen lasten puheesta voi hahmottaa neljä erilaista määritelmää perheelle. Ensimmäisen määritelmän mukaan perheeseen kuuluvat kaikki ne, jotka asuvat yhdessä. Toisen määritelmän mukaan perheeseen voi kuulua kaikki ne, jotka asuvat yhdessä, mutta heidän lisäksi myös muualla asuva biologinen isä tai äiti sekä mahdollinen uusi puoliso ja muut perheenjäsenet. Kolmanneksi lapset saattavat määrittää perheenjäseniksi vain ne oman alkuperäisen biologisen perheensä jäsenet, joiden kanssa asuvat yhdessä. Tällä tavoin ajattelevat saattavat lukea perheenjäseniksi muitakin, mutta vain sen mukaan, kuinka läheisiksi kokevat suhteensa heihin. Neljäs lasten tapa hahmottaa oma perhe on rajata se alkuperäisen biologisen perheen jäseniin asuinpaikasta riippumatta. Omien biologisten vanhempien ja sisarusten lisäksi näin ajattelevat lapset saattavat kuitenkin kelpuuttaa perheenjäsenikseen myös niitä, joiden kanssa asutaan yhdessä.

Väestöliitto (2013a) määrittelee uusperheen perheeksi, jossa asuu parisuhteen osapuolten lisäksi alaikäisiä lapsia entisestä liitosta. Tämän lisäksi uusperheeseen voi kuulua myös yhteisiä tai täysi-ikäisiä lapsia. On tulkinnanvaraista uusperheellisyyden kannalta, jos lapset asuvat toisen vanhemman luona ja vierailevat säännöllisesti etävanhemman luona. Uusperheen vanhemmat voivat

olla myös jääneet leskeksi tai käyneet läpi avioeron (Rönkkö & Rytönen 2010, 144). Valtaosa uusperheissä virallisesti asuvista lapsista on äidin edellisen liiton jälkeläisiä. Lähes puolessa suomalaisista uusperheistä on myös yhteinen lapsi. Perhekokonaisuudet voivat olla monimutkaisia yhdistelmiä minun, sinun ja meidän lapsista. Perheitä, joissa on sekä molempien vanhempien edellisistä liitoista syntyneitä että yhteisiä lapsia, on kuitenkin aika vähän. Uusperheiden monimuotoisuus vääristää tilastoja. Jos kummankin puolison lapset pääsääntöisesti muualla asuvan vanhempansa luona tai lapset ovat jo varttuneet aikuisiksi, perhettä ei lasketa uusperheeksi, vaikka sukulaissuhteiden ja uuteen sopeutumisen kysymykset ovat samat. (Raittila & Sutinen 2008, 12.)

Uudet vanhemmat ja sisarukset ovat lapselle usein tärkeä voimavara uusperheessä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 253.) Uusperheen perhesuhteista muodostuu uusi kokonaisuus, johon menneisyyden suhteilla kokonaisuuden ja toimivuuden kannalta on keskeinen rooli. Uusperheen elämään ja ihmissuhdeverkostoon vaikuttaa se, että toisella tai molemmilla puolisoista on kokemusta vanhemmuudesta ja perhe-elämästä. Toisen puolison kokemattomuus vanhemmuudesta ja lapsiperheen arjesta voi vaikuttaa osaltaan uusperheen elämään. Uusperheen lapsi on useimmiten myös kahden perheyhteisön jäsen. (Broberg 2010, 11.)

Vuonna 1990 uusperheiden osuus lapsiperheistä oli 6,9 % ja vuonna 2012 vastaava osuus oli 9,2 % (Tilastokeskus 2012). Uusperheiden määrä on noussut avioliittojen hajoamisen myötä (Broberg 2010, 11). Tilastojen mukaan uusperheet eroavat useammin kuin ydinperheet. Uusperheet saattavatkin olla erityistä huomiota kaipaavia perheitä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 253). Tämän vuoksi tarve uusperhetietoudelle sekä tiedon jakamiselle on tärkeää ja ajankohtaista.

2.2 Uusperheen kehitysvaiheet

Uusperheen lukuisat sidokset aiheuttavat jatkuvan paineen ja muutosten mahdollisuuden. Tärkeimmät kehityslinjat saattavat toistua useamman kerran uusperheen joutuessa yllättävään tilanteeseen ja hakiessa taas muotoaan. Varhaisvaiheessa uusperheen aikuiset joutuvat sovittamaan yhteen mahdollisesti hyvin erilaisia kokemuksiaan perheestä. Perheen uusi aikuinen on varuillaan suhteessa perheen sisäisiin biologisiin ja sosiaalisiin suhteisiin, joita biologinen vanhempi tulee vain vahvistaneeksi suojatessaan lastaan ja pelätessään uutta epäonnistumista. Ihan alussa erehdytään elämään haaveiden varassa. Uusperheen aikuiset uskovat vilpittömästi kaikkien tulevan

onnelliseksi, sopeutuvan toisiinsa ja rakastavan toisiaan. Taustalla on halu korvata rikkoutunut perhe ja hyvittää lapsille avioeron aiheuttama tuska ja suru. (Raittila & Sutinen 2008, 39).

Toisessa vaiheessa uusperheen aikuiset pyrkivät perheen yhdenmukaistamiseen ja joukkuehengen luomiseen. Isä- tai äitipuoli yrittää saada lapsipuolilta hyväksyntää, mutta tulee usein torjutuksi tai ohitetuksi. Tämä nostattaa aikuisessa esiin ongelmallisia tunteita, jotka puoliso saattaa tulkita isä- tai äitipuolen haluttomuudeksi liittyä perheeseen. Kun pelko uudesta epäonnistumisesta kaihtaa mieltä, kielteisyys perheessä kasvaa. Kolmannessa vaiheessa kielteiset tunteet vievät pohjan kauneimmilta unelmilta ja isä- tai äitipuoli pettyy ja alkaa voida huonosti. Äiti tai isä on vaikeassa ristitulesa lapsensa ja puolisonsa tarpeiden välissä. Lapset käyttävät mieluusti hyväksi perheen aikuisten kärhämää. Tilanteesta eteenpäin pääseminen vaatii ulkopuolista sysäystä ja tukea, kuten esimerkiksi vertaistukea, keskusteluapua tai jopa terapiaa. Puolisoiden on tärkeä puhua avoimesti tunteista ja kokemuksista, koska suurena vaarana on juuttua vaiheeseen, jossa ulkopuolisuuden tunteet lopulta vieraannuttavat puoliset toisistaan. (Raittila & Sutinen 2008, 39–40).

Neljännessä uusperheen kehitysvaiheessa ristiriitoja ja vaikeita tunteita aletaan selvittää. Odotuksia, tarpeita ja tunteita ilmaistaan avoimesti. Kun riitaisuus pakottaa poteroihin, biologinen linja vahvistuu entisestään ja isä- ja äitipuoli jää ilman tukea. Muutoksen välttämättömyyden ymmärtää parhaiten rooliaan etsivä isä- tai äitipuoli. Tilannetta rauhoittavat konkreettiset sopimukset. Viidenneksi tulee suoran toiminnan vaihe. Ratkaisuja aletaan työstää, vaikka lapset saattavat asettua edelleen vastahankaan. Kun poterovaiheen vahvistamat biologiset rajat ylitetään, perheen rakenne muuttuu. Hyvä lopputulos vaatii selkeää puhetta yhteiselämän säännöistä ja tarpeiden sekä kokemusten eroista. Se taas on tässä vaiheessa jo helpompaa, koska yhteistä historiaa on ehtinyt kertyä. Keskinäisen välittämisen kasvamisesta kertoo myös se, että lapsi ja perheen uusi aikuinen saavat selvittää välejään ilman toisen aikuisen apua. (Raittila & Sutinen 2008, 39–41).

Uusperheen kehityksen keskivaiheilla erityisen tärkeitä ovat perheen omat tavat ja rituaalit sekä yhteiset kokemukset. Olennaista on oppia kuulemaan toiveita ja tarpeita. Perhe ei kuitenkaan säästy neuvotteluilta, joita on toistuvasti käytävä entisten puolisoitten, isovanhempien ja sukulaisten kanssa. Kuudennessa ja seitsemännessä vaiheessa uusperhe vahvistuu ja löytää luontonsa. Ensin, kuudentena vaiheena, tulee ratkaisujen tekemisen, meidän lauman, aika. Uusperheen aikuisilla on toimiva suhde ja isä- tai äitipuolen ja lapsipuolten välit ovat parantuneet. Isä- tai äitipuolen ei tarvitse enää niin usein hapuilla asemaansa, vaan rooli on tarkentunut ja varmistunut. Perusta on niin vahva, että uskalletaan kohdata yhdessä ulkoisia vaikeuksia. (Raittila & Sutinen 2008, 39–41).

Seitsemännessä vaiheessa uusperheelle on syntynyt identiteetti eikä sen tarvitse koko ajan kysyä olemassaololleen oikeutusta. Läheisyys kasvaa ja suhteet muuttuvat avoimemmiksi. Vaikeuksien myötä perhe saattaa taantua aikaisempiin vaiheisiin, mutta etenee niistä nopeammin kuin ensimmäisellä kerralla. Vaikeudet, joita tänne päästyä kohdataan, liittyvät uusperheen ulkopuolisiin tekijöihin, kuten esimerkiksi entisiin puolisoihin tai lasten asumisjärjestelyiden muutoksiin. Varhaisten kehitysvaiheiden läpikäyminen kestää kahdesta kolmeen vuotta, keskivaihe taas vuodesta kolmeen. Yhteensä uusperhesyklin vaiheisiin uusperheen aikuisilta menee neljästä seitsemään vuotta. (Raittila & Sutinen 2008, 39–41).

Kehitysvaiheiden aikataulut ovat erilaiset uus- ja ydinperheillä. Uusperheessä voidaan samaan aikaan käydä läpi esimerkiksi parisuhteen muotoutumisvaihetta ja lapsiperhe- tai maailmalle lähtijän perhevaihetta. Uusperhe voi syntyä keskelle toisen tai molempien aikuisten aikaisempaa avio- tai avoeroa eli keskelle kriisiä. (Rönkkö & Rytönen 2010, 144.) Alkuvaiheessa perheen sisäisten ja biologisten suhteiden vuoksi uusi vanhempi voi olla varuillaan. Lasten biologinen vanhempi saattaa vahingossa vahvistaa näitä suhteita suojellessaan ja peläten epäonnistumista. Pelot ja epävarmuus häipyvät perheen yltä ajan kanssa ja uusperheen kehitysvaiheiden läpikäyminen voi alkaa. (Väestöliitto 2013a.)

Uusperheiden erityisvaikeudet voivat liittyä isä- ja äitipuoliin sekä uusiin sisarussuhteisiin (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 253). Perheeseen voi kuulua myös muualla asuvia jäseniä, jotka vaikuttavat läsnäolollaan sekä poissaolollaan uusperheen elämään, arkeen ja rakenteisiin. Aikuisista toisella ei ole vanhemman oikeuksia toisen lapsen tai lapsiin, ja lapset ovat monen perhesysteemin jäseniä. (Rönkkö & Rytönen 2010, 144.)

3. Äitipuolet

3.1 Äitipuolimyytit

Äitipuolten asemaa uusperheessä on tarkasteltu tutkimuskirjallisuudessa melko paljon. Esimerkiksi Murtorinne-Lahtinen (2013) ja Sutinen (2003) tuovat tutkimuksissaan esille sekä naisen että äidin rooliin liittyviä odotuksia uusperheessä ja myyttejä äideistä ja äitipuolista sekä näiden vaikutuksia äitipuolten omaan toimintaan. Murtorinne-Lahtisen (2013) mukaan äitimyytin mukaan toimiminen tarjoaa äitipuolille myönteisen mallin äitiydestä. Äitipuolet rakentavat äitipuoleuttaan suhteessa biologisen äidin äitiyteen. Perinteiset ideaalit ja myytit äitiydestä, äitipuoleudesta ja ydinperheestä

voivat olla kuitenkin ristiriitaisia uudessa perhetilanteessa. Äitiys on paitsi biologista myös yhteiskunnallisten järjestelyjen tuotos. Se muuttuu yhteiskunnan muuttuessa ja vaihtelee kulttuurista toiseen. Raittilan ja Sutisen (2008, 33) mukaan, äitiydestä on tullut naisen kutsumus: äidiksi tulemistä sanotaan naiseuden täyttymykseksi. Jo 1800-luvun alkuvuosikymmeninä nainen nostettiin asiantuntijoiden kasvatust keskustelussa perheen keskipisteeksi. Hänen hoivansa oli koko perheen hyvinvoinnin perusta.

Äitipuolena oleminen edellyttää jatkuvaa neuvottelua ja pohdintaa omasta identiteetistä uudessa tilanteessa. Myytti äidin rakkaudesta vaikuttaa siihen, mitä ulkopuoliset, sukulaiset, tuttavat ja viranomaiset, ajattelevat äidistä ja äitipuolista. Äitipuolten mielestä äitien kyseenalaistakaan toimintaa ei hevin kyseenalaisteta, koska ajatellaan, että äiti on paras lapselleen. Äitipuolet joutuvat voittamaan toisten ennakkoluulot ja lunastamaan paikkansa perheessä. Tämän lisäksi äitipuolet ovat toisten odotusten ristitulesa. Toisaalta ihmiset odottavat, että äitipuolet pitävät perheen naisina huolta perheen lapsista ja hoivaavat heitä. Ja toisaalta: jos he osallistuvat liian innokkaasti puolisonsa lasten elämään, he tunkeutuvat biologisen äidin reviirille. (Murtoirinne-Lahtinen 2013, 17–27, 137.)

3.2 Äitipuolten käsitykset itsestään

Murtoirinne-Lahtinen (2013) esittelee tutkimuksessaan kolme erilaista tyyppiä, joihin äitipuolten käsitykset itsestään voidaan jakaa. Niin kutsutussa satelliittiäidin rajoittamassa identiteettityypissä äitipuoli voi jäädä perheen toiminnasta osattomaksi tai hän toimii arjen huoltajana ilman selkeitä kasvattajan valtuuksia. Murtoirinne-Lahtinen määritteleekin haastavimmaksi juuri sellaisen uusperheen arjen, jossa biologinen äiti toimii lastensa ensisijaisena vanhempana ja rajoittaa äitipuolen toimintaa, eikä uusi puoliso tue äitipuolen asemaa perheessä. Murtoirinne-Lahtisen tutkimuksen mukaan puolison lasten torjuva käyttäytyminen äitipuolta kohtaan selittyy biologisen äidin toiminnalla lastensa taustalla. Tämän on tyypillistä perheissä, joissa on murrosikäisiä tai sitä vanhempia lapsia. (Murtoirinne-Lahtinen 2013, 48–82.)

Äitipuolityypisessä identiteettityypissä äitipuolista tulee joko äitihahmoja lapsipuolilleen tai perheen toiminnanjohtajia. Tällöin biologinen äiti ei ole usein kovinkaan aktiivisesti mukana lastensa elämässä tai hän on kuollut. Tämä tyyppi esiintyy yleensä perheissä, joissa on pieniä lapsia. (Murtoirinne-Lahtinen 2013, 83–120.) Tiimivanhemmuuden identiteettityypissä äitipuolet toimivat

puolisonsa kanssa tasa-arvoisina vanhempina ja aikuisina uusperheen lapsille. Tällainen äitipuolen identiteettityyppi on tyypillinen uusperheissä, joissa on ala-asteikäisiä lapsia. Jaettu vanhemmuus vahvistaa Murtorinne-Lahtisen (2013) tutkimuksen mukaan puolisosuhdetta ja puolisosuhde tukee jaettua vanhemmuutta. Isän mukanaolo perheen arjessa antaa äitipuolelle mahdollisuuden toimia muutenkin kuin perinteisen äidin tavoin, esimerkiksi lapsipuolen ystävänä tai huolehtivana aikaisena. (Murtorinne-Lahtinen 2013, 121–143.)

4. Vanhemmuus ja roolit uusperheessä

4.1 Vanhemmuus

Vanhemmuudella tarkoitetaan vastuuta ja halua sitoutua lapsen kasvattamiseen ja tukemiseen lapsuudesta aikuisuuteen. Vanhemmuus voidaan määritellä biologiseksi, sosiaaliseksi, juridiseksi ja psykologiseksi vanhemmuudeksi. Biologinen vanhemmuus määritellään perinnöllisen suhteen perusteella. Sosiaalisella vanhemmuudella tarkoitetaan lapsen kanssa asumista, arjen jakamista ja kasvatustavustua. Lapsi ei välttämättä kutsu sosiaalista vanhempansa äidiksi tai isäksi, vaan saattaa puhutella tätä etunimellä. Juridista vanhemmuutta on oikeudellinen vanhemmuus eli siihen kuuluu lain asettamia oikeuksia ja velvollisuuksia. Biologisen vanhemmuuden lisäksi juridiseksi vanhemmaksi voi tulla isyyden tunnistamisen ja adoption kautta. Psykologisella vanhemmuudella tarkoitetaan suhdetta, joka perustuu aikuisen ja lapsen väliseen kiintymykseen. Lapsi määrittää itse psykologisen vanhempansa sen perusteella, ketä hän pitää itselleen tärkeänä aikuisena ja kehen hän voi luottaa. (Armanto & Koistinen 2007, 354.)

Samassa kodissa asuminen ei sido biologisen siteen lailla. Sosiaalinen vanhempi jakaa arjen lapsen kanssa, kun taas psykologisesta vanhemmuudesta kertoo lapseen kehittynyt kiintymyssuhde. Tutkimusten mukaan lapsettoman isäpuolen ja lasten välinen läheisyys muotoutuu yleensä hitaammin. Kaikkein onnellisimmiksi isäpuoliksi on kuvattu sellaisten uusperheiden isäpuolet, joissa on myös yhteisiä lapsia. (Raittila & Sutinen 2008, 27–30, 31.)

Järvisen ym. (2012, 124–126) mukaan vanhemmuus on peruuttamaton, jatkuvasti muuttuva prosessi. Vanhemmuuteen vaikuttavia tekijöitä ovat parisuhde ja sen laatu, elämäntilanne sekä se, missä elämänkaaren vaiheessa perhe on ja millaiset ovat perheet sisäiset ja ulkoiset voimavarat.

Vanhemmuudessa on mahdollista kasvaa ja kehittyä koko ajan. Parisuhteen ja lasten kehitysvaiheet muokkaavat vanhemmuutta. Vanhemmuuteen voi liittyä myös monenlaisia ongelmia, kuten esimerkiksi vanhemman uupumus, epävarmuus tai tietämättömyys vanhempana, perheen arjen hallinta tai masennus. Vanhemmat voivat kokea kielteisiä tunteita lastansa kohtaan tai muita kiintymyssuhteeseen liittyviä ongelmia sekä vanhemmuudesta on voinut kadota ilo. On tärkeää auttaa ja tukea vanhempia tunnistamaan lapsen tarpeet ja vahvistamaan itsetuntoa vanhempana. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 98.)

Raittilan ja Sutisen (2008, 159–160) mukaan uusperheessä perheen toisen aikuisen ei ole tarpeen sitoutua lapseen äidin tai isän roolia jäljittelevin tunnesitein. Uusperheen uuden aikuisen ja puolison lasten välinen suhde perustuu keskinäiseen, kaikista ihmissuhteista tuttuun luottamukseen. Suhteen läheisyys tai etäisyys riippuu kummankin osapuolen tarpeista. Muiden ihmissuhteiden tapaan sitä määrittävät kokemukset ja tutustumisen aste muuttuvat ajan myötä. Hitaasta yhteen kasvamisen prosessista huolimatta uusperheessä ovat mahdollisia myös kaikki rajat ylittävät lämpimät tunnesiteet. Jos oma äiti tai isä on antanut lapselle kokemuksen kyvyttömyydestään selviytyä roolistaan, uusperheen toisen aikuisen asema usein vahvistuu. Mahdollista on myös se, että lapsi rakentaa luottavaisen suhteen sekä omiin vanhempiinsa että vanhempiensa toisiin puolisoihin. Uudelle aikuiselle on silloin tarjolla varmemmin aikuisen ystävän ja kuuntelijan kuin varsinaisen vanhemman rooli.

4.2 Roolit uusperheessä

Raittilan ja Sutisen (2008, 25–29) mukaan uusperheen sisäisissä rooleissa on omat haasteensa. Roolit ovat sosiaalisia rakenteita ja niiden oppiminen on sopeutumista yhteiseen elämään. Oman roolin omaksumista määrittää myös ulkopuolelta tulevat rooliodotukset. Uusperheessä puolisoilla ja lapsilla saattavat olla eriävät käsitykset uusien perheenjäsenten asemasta, mikä osaltaan aiheuttaa hämmennystä uudessa perherakenteessa. Roolien epäselvyydellä on todettu olevan myös häiritsevää vaikutusta entisen ydinperheen ja uusperheen väliseen suhteeseen. Ajan myötä roolit käyvät kuitenkin selkeämmiksi yhdessä elettyjen vuosien ohella. Pienet, hoitoa tarvitsevat lapset ovat herkempiä hyväksymään uudet äiti- ja isäpuolet, kun taas murrosikäisten kohdalla perheestä irtautumisen hakeminen kuuluu kehitysvaiheeseen.

Lasten hyvinvointi ja turvallinen kehitys perustuu uusperheen aikuisten luomalle vastuun ja aikuisuuden rintamalle. (Väestöliitto 2013a.) Ritala-Koskisen (2003, 192–193) mukaan on tärkeää, että lapsen ja aikuisen roolit ovat selvät uusperheessä. Tämä tarkoittaa hänen mukaansa sitä, että vanhemmuus ja valta sekä vanhemmuuden määrittelyvastuu ja -velvollisuudet kuuluvat aina uusperheen aikuisille. Sutisen (2003) tutkimus nostaa esille, että roolien epäselvyys isä- ja äitipuolten roolista uusperheessä on yleistä. Oman roolin ja tehtävien pohtiminen näytti Sutisen tutkimuksessa olevan tyypillistä uusperheen isä- ja äitipuolille. Laki ja asetukset eivät määrittele äitipuolen asemaa. Lapsen huoltajia ovat lähes aina joko biologiset vanhemmat yhdessä tai toinen vanhempi yksin. Äiti- tai isäpuolen mahdollisuudet saada huoltajan tai oheishuoltajan asema ovat heikot, sillä laki turvaa vahvasti biologisten vanhempien aseman lapsen elämässä. Virallisen aseman puuttumisen voi toisaalta tulkita myös vapaudeksi: äitipuoli voi luoda roolinsa varsin pitkälle itse. (Rauhan 2003, 20.)

Biologisella isällä on Murtorinne-Lahtisen (2013) mukaan avainrooli uusperheessä. Murtorinne-Lahtisen tutkimukseen osallistuneet äitipuolet määrittelivät puolisoiden välisen lastenhoidon ja kasvatuksen tiimityön, keskustelulle avoimen puolisosuhteen sekä vastavuoroisen luottamussuhteen lapsipuoliin tuottavan heille tyytyväisyyden ja onnen tunteita. Jotta tämä voitaisiin Murtorinne-Lahtisen (2013) mukaan saavuttaa, biologisten vanhempien perinteisissä rooleissa pitäisi tapahtua muutosta. Mielikuvat ja käsitykset äidin ja isän roolista perheessä syntyvät menneisyyden ja nykyisyyden vuorovaikutuksessa. Lapset oppivat käyttäytymismalleja vanhemmiltaan. Näin aikuisilla itsellään onkin suuri rooli siinä, millaisia käyttäytymismalleja he siirtävät tuleville sukupolville. (Murtorinne-Lahtinen 2013, 20.)

4.3 Uusperheen voimavarat ja haasteet

Brobergin (2010) mukaan uusperheiden voimavarat eroavat lähinnä ydin- ja yksinhuoltajaperheiden voimavaroista ulkoisten voimavarojen osalta. Broberg jäsentää uusperheen lapsen hyvinvointiin yhteydessä olevat tekijät ulkoisiin ja sisäisiin voimavaroihin sekä uusperheen ihmissuhdeverkostoon. (Broberg 2010, 5, 77.) Ulkoisiin voimavaroihin sisältyy uusperheen rakenne, joka koostuu uusperheen ajasta, jonka perhe on asunut yhdessä. Siihen sisältyy myös yhteinen lapsi, isän perheessä asuva lapsi, työnjako sekä isäpuolen taloudellinen vastuu. Lisäksi koulutuksella, sosioekonomisella asemalla, työllä, toimeentulolla ja asumisella on vaikutusta

uusperheen ulkoisiin voimavaroihin. Sisäisiin voimavaroihin kuuluu perheen toimivuus, vanhemmuus, kasvatus, perheen sosiaalinen tukiverkosto ja perheiden tärkeäksi kokemat asiat. Uusperheen ihmissuhdeverkosto rakentuu parisuhteesta, lapsen ja isä- tai äitipuolen välisestä suhteesta, lapsen ja etäisän suhteesta, lasten keskinäisistä suhteista ja isovanhemmuussuhteista. (Broberg 2010, 77.)

Uusperheiden voimavarat voidaan nähdä käänteisesti haasteelliseksi koettuina asioina uusperheissä. Brobergin tutkimuksen mukaan sisäisiä voimavaroja tarkastellessa uusperheen organisoitumisen vaiheessa koettiin eniten toimivuuteen liittyviä ongelmia. Kasvatukseen ja parisuhteeseen liittyvät asiat aiheuttivat eniten ristiriitoja uusperheessä. Uusperheissä huolta aiheutti myös lapsiin liittyvät asiat. Uusperheiden sosiaalisesta verkostosta oleellisen osan muodosti usein myös entisen puolison tuki. (Broberg 2010, 126–127.)

Suurimpina uusperhettä kuormittavina tekijöinä tutkimuksessa nousi esille lasten isä- tai äitipuolen välinen suhde, biologisten vanhempien välinen suhde sekä se, kuinka muodostetaan perhe ja löydetään yhteiset toimintatavat perheelle. Muita haasteena koettuja asioita olivat taloudellisen vastuun jakaminen, lasten tasapuolinen kohtelu, aikataulut, ympäristön ennakkoluulot, lasten sopeutuminen tilanteeseen, parisuhde, lapsen ja etävanhemman suhde, isovanhemmuussuhteet, lapsen mustasukkaisuus omasta vanhemmasta, lasten keskinäiset suhteet ja entisen ja nykyisen puolison välinen suhde. (Broberg 2010, 127–128.)

Greeff ja Du Toit (2009) ovat tutkineet uusperheiden selviytymistä erilaisissa perhettä koskevissa haasteissa. Tutkimuksen tavoitteena oli tunnistaa uusperheen sopeutumista edistäviä tekijöitä, jotka mahdollistavat perheen yhdessä pysymisen ja selviytymisen erilaisista haasteista, joita perheet kohtaavat. Sopeutumista edistäviin tekijöihin kuuluvat toimivat perhesuhteet sekä avoin, tukea antava ja kannustava ilmapiiri. Tunteiden hallinta ja ilmaisu ovat yksi tärkeimmistä uusperheen selviytymistä tukevista tekijöistä. Lisäksi sopeutumista edistävät sellaiset toiminnat ja rutiinit, jotka kannustavat perhettä yhdessä tekemiseen. Vahvalla ja toimivalla parisuhteella sekä perheen ja ystävien tuella on ollut positiivinen vaikutus perheen sopeutumiselle. Stressaavien tilanteiden tunnistaminen ja sosiaalisen tuen saaminen ovat myös uusperhettä vahvistavia tekijöitä. Lisäksi merkitykselliseksi oli koettu perheen hengellisyys ja uskonnollisuus.

5. Lopuksi

Yhteinen tehtävä, jaettu vanhemmuus, tuo tasa-arvoa parisuhteeseen. Omista tunteista, tarpeista ja ajatuksista puhuminen rakentaa puolisoiden välistä läheisyyttä ja yhteisyyttä. Puolisoiden välinen luottamus ja kunnioitus sekä halu ottaa toinen huomioon myös kasvatustyössä pitävät parisuhde- ja uusperhetyytyväisyyttä yllä. Vahva parisuhde tukee äitipuolen ja lapsipuolen myönteisen suhteen rakentumista. Arjen pulmatilanteet on helpompi ratkaista, kun puolisoiden suhde toimii ja osapuolet kunnioittavat, arvostavat ja tukevat toisiaan. Asiantuntijoiden mukaan uusperhe rakennetaan parisuhteen varaan, eikä se onnistu, jos parisuhdetta ei saada toimimaan. Erityisen tärkeää on myös se, että perheen ilmapiiri on hyvä ja keskustelu on avointa ja vapaata. Myös yhteiset pelisäännöt ovat tärkeitä, koska ne selkeyttävät perheen jäsenten rooleja ja heidän odotuksiaan toisiaan kohtaan. Raittilan ja Sutisen (2008, 162–163) mukaan uusperheen aikuisten yksimielisyys vahvistaa lasten luottamusta yhdessä selviytymiseen. Säännöt tuovat elämään turvallisuuden ja pysyvyyden tunnetta. Yhdessä oleminen ja tekeminen sekä uudet, yhteiset perinteet sitovat perheenjäseniä yhteen. Yhteiset hyvät hetket vahvistavat yhteenkuuluvuuden ja yhteishengen tunnetta. (Murtorinne-Lahtinen 2013, 127–131.)

Tunnesiteiden tietoinen solmiminen kannattaa uusperheessä jättää sikseen. Lämpö ja läheisyys uuden aikuisen ja lapsipuolen välille tulevat jos ovat tullakseen. Lapsi määrittelee, tarvitseeko hän uutta aikuista ja kuinka läheisen suhteen hän uuteen aikuiseen haluaa. Vastavuoroista hyväksyntää voidaan kuitenkin kokea, vaikka välit jäisivätkin muodollisen etäisiksi. Uusperheen uuden aikuisen kannattaa ottaa tavoitteekseen lapsen aikuismainen, lasta kunnioittava ja asianmukainen kohtelu. (Raittila & Sutinen 2008, 163.)

Raittilan ja Sutisen (2008, 157) mukaan uusperheessä on hyväksyttävä myös se, ettei uusperheellä ole ydinperheen yksityisyyttä. Uusperheen aikuisten entiset puoliset osallistuvat elämään uusperheessä asuvan tai siinä vierailevan alaikäisen lapsen kautta. Myös lapsen asioissa päätösvallasta puolet on aina uusperheen ulkopuolella. Isä- tai äitipuolena olemisen vaikeudesta ei kannata tehdä henkilökohtaista ongelmaa. Hallitsemattomasti muuttuvat asiat eivät johdu uusperheen uuden aikuisen kyvyttömyydestä, vaikka isä- tai äitipuoli moittisi itseään lapsellisuudesta, itsekkyydystä tai avuttomuudesta rajata muualla asuvan vanhemmat valtaa.

Ennalta arvaamattomassa uusperheen arjessa on suostuttava luovimaan, alistumaan ja sopeutumaan tilanteeseen.

Murtorinne-Lahtinen (2013, 21) muistuttaa, että uusperheen kriisipaikat voivat olla tähytyspaikkoja, joissa ihminen katso elämäänsä kauempaa, matkan päästä. Näin voi nähdä oman toimintansa uudessa valossa ja muuttaa käyttäytymistään. Näin murtumat ja kriisit eivät ole vain menetyksiä; ne voivat avata uusia uria. On myös hyvä muistaa, että uusperheen moniin kysymyksiin paras vastaus on aika.

Liite 1

Äitipuolen 10 käskyä

1. **Ole kärsivällinen.** Uusperheen kehitysvaiheet ja perheytyminen ottavat oman aikansa.
2. **Laatikkaa perheen omat pelisäännöt.** Rutiini, rajat ja säännöt helpottavat arkea sekä luovat turvallisuutta ja me-henkeä. Älkää unohtako yhdessä tekemistä ja puuhastelua.
3. **Ole läsnä lapsen elämässä.** Ole lapselle luotettava ja turvallinen aikuinen. Anna lapselle aikaa ja ole valmis kuuntelemaan. Anna suhteen muodostua omalla painollaan.
4. **Vaali parisuhdettasi.** Vahva parisuhde on onnellisen perheen perusta.
5. **Ole itsellesi armollinen.** Äitipuolen rooli on koko elämän mittainen matka, sitä on mahdoton oppia hetkessä.
6. **Vaalikaa avointa keskusteluympäiriä.** Kodin pitää olla paikka, jossa saa vapaasti ilmaista omia ajatuksiaan ja tunteitaan sekä olla oma itsensä.
7. **Tue puolisosi vanhemmuutta.**
8. **Muista, että lapsen ja aikuisen roolit on oltava selvät uusperheessä.** Vanhemmuus kuuluu aina aikuisille.
9. **Hyväksy se, että uusperheellä ei ole ydinperheen yksityisyyttä.** Entiset puoliset ja sukulaiset osallistuvat uusperheen elämään uusperheen lasten kautta.
10. **Älä jää ongelmien kanssa yksin.** Tutki uusperheeseen liittyvää kirjallisuutta ja hakeudu tarvittaessa ammatillisen tuen piiriin. Tukea tarjoavat muun muassa perheneuvolat sekä muut perheille tarkoitettut palvelut. Myös vertaistuki on hyvä mahdollisuus tutustua muihin samassa tilanteessa oleviin perheisiin.

Liite 2

Uusperhetietoutta ja tukea uusperheille tarjoavat muun muassa:

- **Suomen Uusperheiden Liitto ry.**
- *äitiys- ja lastenneuvolat*
- *perheneuvolat*
- lastensuojelu
- Väestöliitto

Lähteet:

Armanto, Annukka ja Koistinen, Paula 2007. Neuvolatyön käsikirja. Hämeenlinna: Tammi.

Broberg, Mari 2010. Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi. Väestöliitto. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 52/2010. Helsinki: Hakapaino Oy.

Greeff, Abraham P. & Du Toit, Carien 2009. Resilience in Remarried Families. University of Stellenbosch. Department of Psychology. Study. PDF-dokumentti.

<http://web.ebscohost.com.ezproxy.mikkeli.amk.fi:2048/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=fcdcc892-55d0-4495-a5b7-69ebd0ecefbb%40sessionmgr113&vid=5&hid=125>. Ei päivitystietoa. Luettu 15.05.2014.

Järvinen, Ritva, Lankinen, Aila, Taajamo, Terhi, Veistilä, Minna & Virolainen, Arja 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Porvoo: Edita.

Murtorinne-Lahtinen, M. (2013) Hyvä paha äitipuoli. Helsinki: Kirjapaja

Raittila, Kaisa & Sutinen, Päivi 2008. Huonetta vai sukua. Elämää uusperheessä. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Rauha, M. (2003) Äitipuolen käsikirja. Juva: WSOY

Ritala-Koskinen, A. (2001) Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Väestöliitto, Helsinki.

Rönkkö, Leena & Rytönen, Timo 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOY-pro.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2008. Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille. Oppaita 2004:14. Helsinki: Edita.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2010. Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveyden-huolto sekä ehkäisevän suun terveydenhuolto. Asetuksen (380/2009) perustelut ja soveltamisohjeet. Julkaisuja 2009:20. Helsinki: Yliopistopaino.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2013. Neuvolat. WWW-dokumentti.

http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/terveyspalvelut/neuvolat. Päivitetty 22.2.2013. Luettu 11.5.2014.

Sutinen, P. (2003) Vanhempana ja aikuisena uusperheessä. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia. Helsingin yliopisto, Helsinki.

Tilastokeskus 2012. Uusperheet 1990 – 2012. WWW-dokumentti.

https://www.tilastokeskus.fi/til/perh/2012/perh_2012_2013-05-24_tau_004_fi.html. Päivitetty 24.5.2013. Luettu 7.5.2014.

Väestöliitto 2013a. Uusperheet. WWW-dokumentti.

http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/perheiden_monimuotoisuus/uusperheet/. Ei päivitystietoa. Luettu 7.5.2014.

